

Hanne Anita Gehlin Storeng-Kleven

Sagaen om amtmannens is-døtre

Intertekstualitet mellom Amtmannens døtre og
Sagaen om Isfolket - Trollbundet

Bacheloroppgave i nordisk for lektorstudenter NORD2901

Veileder: Karolina Drozdowska

Mai 2024

Hanne Anita Gehlin Storeng-Kleven

Sagaen om amtmannens is-døtre

Intertekstualitet mellom Amtmannens døtre og
Sagaen om Isfolket - Trollbundet

Bacheloroppgave i nordisk for lektorstudenter NORD2901
Veileder: Karolina Drozdowska
Mai 2024

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Det humanistiske fakultet
Institutt for språk og litteratur

Kunnskap for en bedre verden

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	2
Introduksjon	3
Innledning.....	3
Margit Sandemo og Sagaen om Isfolket	3
Collett og Amtmannens Døtre.....	3
Intertekstualitet.....	4
Triviallitteratur.....	5
Sofie og Silje – De kvinnelige hovedkarakterenes likhet.....	6
Sofie og Silje som runde personer.....	6
Sofie og Silje som typer.....	8
Rammer og Triangler – Plot og handlingsforløp	9
Innledning.....	10
Stigning.....	10
Klimaks	11
Fall.....	12
Avslutning – Katastrofe og løsning	13
Reflektering og konklusjon	13
En mulighet for videre forskning	14
Referanser	16

Sammendrag

Denne bacheloroppgaven omhandler Camilla Collets *Amtmannens døtre* (1854-1855) og Margit Sandemos *Sagaen om Isfolket – Trollbundet* (1982). Oppgavens formål er å sette romanene opp mot hverandre for å se etter tegn av intertekstualitet. Objektene for denne forskningen er avgrenset til romanenes kvinnelige hovedkarakterer og handlingsforløp og plot. Oppgaven vil inneholde en hoveddel hvor teoribegrepene intertekstualitet og triviallitteratur blir presentert. Videre redegjøres det for hvordan de kvinnelige hovedkarakterene kan analyseres som individualiserte personer og typer og utforske hvordan deres karaktertrekk kan vise tegn til intertekstualitet. Hoveddelen avsluttes med en utredning av romanenes plot og handlingsforløp hvor de sammenlignes med hverandre og triviallitteratur-sjangeren romantikk. Oppgaven avsluttes med en drøfting av mine funn og hvordan triviallitteratur som forskningsobjekt kan være reelt.

Introduksjon

Innledning

I denne oppgaven skal jeg ta for meg *Amtmannens døtre* av Camilla Collet (1854-1855) og *Sagaen om Isfolket – Trollbundet* av Margit Sandemo (1982). Jeg skal gå gjennom romanenes kvinnelige hovedkarakterer, plot og handlingsforløp for å se om det er likheter mellom de to romanene. Jeg vil undersøke om Collets tekstlige og tematiske mønster er til stede i Sandemos tekst og moderne romantiske romaner, og hvordan dette kan tolkes som intertekstualitet. Oppgaven munner til slutt ut i en refleksjon av mine funn av intertekstualitet mellom romanene, og hvordan oppgaven kan vise at triviallitteratur er et legitimt forskningsobjekt for litteraturforskning.

Margit Sandemo og *Sagaen om Isfolket*

Margit Sandemo var en norsk-svensk forfatter født 1924 på Østre Toten. Litteraturgleden kan vel sies å ha kommet allerede i barndomshjemmet fra faren, bygdedikteren Anders Underdal. Sandemo slo gjennom som romanseriesforfatter med serien *Sagaen om Isfolket* som kom i salg i 1982 og ble Nordens mest solgte underholdningsforfatter. Romanserien ble avsluttet etter 47 bind i 1989 (Bø, 1994, s. 8). Romanserien omhandler Isfolket-slekten og kampen mot deres stamfar og onde krefter.

Kjærlighet er et sentralt tema i alle verkene i *Sagaen om Isfolket*; får heltinnen eller heltens sin kjære til slutt og hvordan blir dette spilt ut? Følelser om lyst og kjærlighet er sterk både hos det mannlige og kvinnelige fortellerperspektivet i Sandemos verker, men det er spesielt i kvinneperspektivet vi ser de sjelelige stemningsbølgene om kjærlighet (Bø, 1994, s. 12).

Collett og *Amtmannens Døtre*

Camilla Collett ble født 1813 i Kristiansand, og fikk navnet Jacobine Camilla (Senje, 2013, s. 14). Hun giftet seg med Jonas Collet som døde i 1851 (s. 89), etter hans dødsfall falt familien i en økonomisk krise og Camillas barn ble satt bort eller flyttet (s. 96-97). Men dette åpnet veien for hennes forfatterskap og ved nyttårstider i 1854 ble den første halvdel av *Amtmannens døtre* (1854-1855) anonymt gitt ut (s. 98).

Amtmannens døtre omhandler kjærlighetsforhold hos unge mennesker, og deres forsøk på å finne lykken (Senje, 2013, s. 99). Kritikere i Collets levetid fremhevet verkets realisme og skildringen av virkelige miljøer og personer. Det sentrale motivet ble identifisert som ekteskapsproblematikk (Aslaksen, 2019, s. 132).

Intertekstualitet

Begrepet intertekstualitet ble utviklet av Julia Kristeva som kombinerte allerede kjente teorier. Teoriene hun baserte intertekstualitet på var blant annet semiotikken, som Ferdinand de Saussure blir regnet som grunnlegger av. Semiotikk er læren og teorien om at språk er et strukturert system bestående av tegn. Tegnet hos Saussure er en tosidet mynt som smelter sammen signifikant (lydbilde) og signifikat (mening) (Simandan, 2012, s. 18-19, min oversettelse). Litterære tekster vil i semiologiske teorier være et rom hvor uendelige relasjoner finnes, hvor leseren kan bevege seg ut fra et verks egen struktur og se forbindelser med andre lingvistiske strukturer (s. 19, min oversettelse). Den andre teorien var dialogisme, utviklet av Mikhail Bakhtin. Dialogismen formener at et ord ikke vil glemme sin reise mellom munn, kontekster, sosiale kollektiv og generasjoner og vil fortsette å holde på sin faste kontekst (Bakhtin 1984, s. 201, referert i Simandan, 2012, s. 20-21). Bakhtin understreket relasjonen mellom forfatter og hans verk, verket og leserne og relasjonen disse tre hadde i forhold til sosiale og historiske forhold rundt dem (Hernadi, 2004, referert i Simandan, 2012, s. 15, min oversettelse). Med dialogisme kan forfattere fra forskjellige tider gjennom denne relasjonen kommunisere med hverandre; tekstene som blir produsert i vår tid har en slags dialog med tekster fra tidligere tider (Aamotsbakken & Knudsen, 2011, s. 65).

Intertekstualitet kan bli beskrevet enkelt som «en peking på noe som allerede er kjent eller erfart» (Aamotsbakken & Knudsen, 2011, s. 64). En tekst i vår samtid er et slags resultat av noe som allerede er skrevet, de er skrevet på mønster av tidligere tekster (s. 65). Det vil si at alle tekster er transformasjoner av allerede skrevne tekster og den totale tekstproduksjonen i alle litterære epoker er avhengig av hverandre (s. 74). Disse tekstene fra fortiden vil da alltid være i en dialog med tekster i senere epoker. Det vil alltid finnes en linje og en direkte forbindelse mellom både eldre, nåværende og framtidige tekster (s. 73). Tekstene som blir produsert i dagens tekstkultur vil da også være en base og inspirasjon for framtidige tekster.

Å kunne se og akseptere avhengigheten av tidligere tekster og tekstuelle uttrykk vil bli enklere om en tekst er sterkt preget av en slags intertekstualitet, altså en eksplisitt intertekstualitet. Til gjengjeld vil det bli mer komplisert om en tekst inneholder mer skjulte eller implisitte variasjoner av intertekstualitet. I et slikt tilfelle er ikke sammenhengen og avhengigheten like framtrædende, men kan bli sanset gjennom mønstre i selve dypstrukturen av en tekst (Aamotsbakken & Knudsen, 2011, s. 74). Slik som tekstmønstre og referanser som er til stede, men nesten umerkelig. Disse tekstuelle referansene er vanskelige å spore. Slike umerkelige mønstre kan gjøre at leseren blir slått over hodet med «deja-lu» (at noe allerede «er lest), ifølge Roland Barthes (s. 78).

En av de mange metaforene som Kristeva har brukt for å beskrive intertekstualitet er tekststrommet. Dette tekststrommet er en hel verden av tekster som kan bli sammenliknet med verdensrommet, som stadig ekspanderer og har ingen ende. Tekststrommet tilbyr rammer til en som produserer eller tar i bruk tekster. En tekst blir skap i tekststrommet med nettopp disse rammene under en innflytelse av allerede skrevne og samtidige tekster (Aamotsbakken & Knudsen, 2011, s. 76). Kristevas teori har tatt et skritt videre fra Bakhtins dialoger og overfører meningsproduksjonen fra dialoger mellom subjekter til en dialog med flere forskjellige tekster (s. 77). I tekststrommet vil da tekster være i konstante samtaler med hverandre, hvor de refererer, låner og bygger tekster med allerede brukte 'byggeklosser' for å produsere en ny tekst.

Ifølge intertekstualitetsbegrepet vil det være umulig å være fullstendig original. Prosessen med å dele, «stjele», eller «låne» vil i denne sammenhengen være en verdifull aktivitet (Aamotsbakken & Knudsen, 2011, s. 78). Den nevnte dialogen mellom tekster og samarbeidet mellom dem bør bli utnyttet og brukt istedenfor å bli sett på som et hinder for tekstproduksjon (s. 77). Med «stjeling», «låning», dialog og samarbeid blir en i stand til å kunne skape nye tekstkoder på bakgrunn av allerede kjente koder, eller man kan videreutvikle dem (s. 78).

Triviallitteratur

I deres hovedoppgave i norsk meddeler Eli Skarpnes at triviallitteratur har ikke blitt sett mye på i filologiske kretser (1974, s. 7). Denne hovedoppgaven er sannsynligvis noe utdatert, men inneholder etter min mening fortsatt holdbar informasjon. På bakgrunn av uttalelsen fra Skarpnes skal jeg gi en liten innledning om sjangeren triviallitteratur.

Under samlebetegnelsen triviallitteratur blir blant annet western, krim, skrekk og kjærlighetshistorier som blir publisert i ukeblad, seriehefter og pocketbøker plassert (Skarpnes, 1974, s. 9). Triviallitteratur kommer under betegnelsen massemedier på grunn av produksjonsmåte og distribusjon (s. 7). Med andre ord mener jeg at man kan sette triviallitteratur under begrepet kulturindustri, utviklet av Adorno, Horkheimer og Löwenthal. Begrepet betegner masseprodusert underholdningskunst med stivna stereotypier. Kulturindustrien gir falske bilder av virkeligheten, gir tilfredsstillelse til uekte behov og forankrer det bestående samfunnet (Linneberg, 1988, s. 72).

Bestemte handlingsmønstre som går igjen i forskjellige variasjoner er et fellespreg for triviallitteratur. I disse handlingsmønstrene finner man også bestemte typer av personer (Wille, 1968, referert i Skarpnes, 1974, s. 9). Typer er en fast aktør i en fortellingsstruktur (Andersen, 2020, s. 41) de kan være en referanse til kjente litterære eller historiske skikkelser eller til sjangerkonvensjoner (s. 43).

I romantiske romaner, her underlagt sjangeren trivallitteratur er det også faste mønstre i fortellingens handlingsforløp som går igjen. De inneholder en mann og kvinne som i utgangspunktet har et vanskelig forhold, dette blir ofte gjenfortalt gjennom kvinnens perspektiv. Fortellingen ender med en lykkelig slutt som oppstår etter misforståelser avklares mellom hovedpersonene (Thelwall, 2017, s. 1214, min oversettelse).

Sofie og Silje – De kvinnelige hovedkarakterenes likhet

Selv om de er skrevet 217 år fra hverandre mener jeg at de to kvinnelige hovedkarakterene i *Amtmannens døtre* og *Sagaen om Isfolket – Trollbundet* viser en sterk likhet. Som karakterer mener jeg at de viser karaktertrekk som gjør at de både kan bli klassifisert som individualiserte personer og typer. Jeg skal gi en kort analyse av Sofie og Silje som runde personer hvor jeg fokuserer på deres vekst fra barn til kvinne. Jeg mener at disse likhetene vil peke på intertekstualitet mellom de to karakterene. Jeg skal også se på tegn som peker på at de kan bli klassifisert som flate personer, og hvordan denne klassifikasjonen kan bli sett på som et mønster for kvinnelige hovedkarakterer i nyere romantiske romaner.

Sofie og Silje som runde personer

Jeg vil først ta for meg Sofie og Silje som individualiserte, runde personer basert på hva jeg mener er en indre psykologisk vekst. Denne veksten mener jeg viser likhet mellom de to karakterene, som jeg mener kan tilsies å være et tegn på intertekstualitet. Jeg har valgt å fokusere på deres transformasjon fra barn til kvinne.

En person i litteraturen er først og fremst oppdiktet (Helland & Wærp, 2020, s. 103), men likevel en kan finne personer som innehar en dyp psykologi som kan minne en om virkelige mennesker. Slike karakterer vil bli kalt for individualiserte personer, eller runde personer. En rund person vil også ha en mulighet til forandring (Andersen, 2020, s. 43).

Et sitat fra *Amtmannens døtre* mener jeg kan speile veksten hos Sofie og Silje: «Kold følte at den gåtefullheten som hadde innhyllet Sofie, nå var på nuppet til å løse seg, og at hennes egentlige vesen var i ferd med å vikle seg ut som sommerfuglen fra puppen» (Collet, 1845/2006, s. 85). Denne metaforen om vekst og forandring mener jeg beskriver både Sofies og Siljes reise fra barn til ung kvinne, og fra førstegangsforelskelse til ekte kjærlighet. Hos både Sofie og Silje er disse forandringene et element for indre angst, forvirring og skyldfølelse. Disse elementene fører til videre indre konflikt ovenfor egen identitet, identiteten som de presenterer ovenfor omverdenen, mer komplekse følelser ovenfor romanenes mannlige hovedpersoner.

Som barn var Sofie urolig og til besvær og bekymring for sin familie. Senere ble Sofie sendt til Danmark hos sin tante for å lære anlegg som en ung dame i høyere sosiale klasser på den tiden måtte tilegne seg. Når hun kommer hjem er hun blitt «voksen», hun er ikke lenger en vill unge, men en utfylt ung kvinne, både kroppslig og mentalt.

«Måten jeg er blitt mottatt på her hjemme har overrasket meg. [...] Det var som om de hadde ventet meg med lengsel! [...] Å, alt dette har jeg ikke ventet! Jeg var jo ikke til noen glede for dem da jeg var hjemme; var jeg ikke en mislyd i deres liv? [...] Men heretter vil jeg være til glede for dem. Alt det i mitt vesen som er uforståelig for dem skal jeg vite å beherske; de skal ikke merke det, ikke bli engstelige for det. Akk, forstår jeg det selv?» (Collett, 1854/2006, s. 64)

Denne forandringen fra barn til kvinne mener jeg fører til en forvirring i Sofie av hennes egen identitet, men også ovenfor familiens syn på henne og hennes «nye» identitet. Etter min tolkning mener jeg at hun tenker at hun fortsatt er den samme livsglade ville ungen som var til besvær, men har nå en indre kamp om å bekjempe denne grunnleggende identiteten ved henne selv. Dette fører til forvirring og angst over at hun enda en gang vil skuffe sin familie. En slik indre konflikt om egen identitet mener jeg peker på en vid og kompleks psykologi. Både en indre psykologi og psykologisk påvirkning fra karakterens miljø gjennom familien.

Også hos Silje blir skillet mellom barndommen og livet som kvinne en faktor for forvirring, angst og skam. Siljes overgang fra barn til kvinne er til forskjell fra Sofie ikke grunnet i «virkelighetens» hendelser slik som bytte av miljø og opplæring av kvinnelige anlegg, som datter av en hovsmed var dette ikke en mulighet eller en nødvendighet for Silje. Hennes kroppslige separasjon fra barndommen skjer i kraft av mer fantasifulle hendelser til motsetning fra Sofies mer jordnære skifte. I *Sagaen om Isfolket – Trollbundet* blir det ordrett konstatert at Silje har blitt voksen, som en slags innvending fra selve fortelleren. Silje har akkurat hatt en erotisk drøm og er forvirret over det kroppslige som kan oppstå i en ung uerfaren kvinne

Forferdet kjente hun at kroppen hennes brant på en måte som hun aldre hadde opplevd før. Hun var oppskaket, rystet, forsøkte å skjule skammen med hendene. Men hendene hennes tente en gnist – og nå var det ingen vei tilbake. [...] Men det hele var jo så enkelt og naturlig. Silje var blitt voksen. (Sandemo, 1982/2004, s. 53)

Jeg mener at Siljes transformasjon fra barn til kvinne kan være ankret i psykologi, selv om det kanskje ikke virker like dypt som hos Sofie. Erotikken mener jeg kan sees som en dyp psykologisk forandring i en person da slike tanker som regel ikke er til stede i barn før puberteten.

Sofies og Siljes psykologiske forandringer som skjer grunnet av transformasjonen fra barn til kvinne setter etter min mening også opp for det jeg mener er romanenes viktigste punkt i deres plot, som er en spenningskapende komposisjon og er et viktig element i en fortelling (Andersen, 2020, s. 54). Dette «plot-punktet» mener jeg er kjærlighet og hvordan dette påvirker en indre konflikt i Sofie og Silje. Jeg mener også at dette kan speiles i kjennetegnet for mer moderne romantiske romaner: hvor en mann og kvinne har et vanskelig forhold som ender med en lykkelig slutt etter misforståelser blir avklart mellom hovedpersonene (Thelwall, 2017, s. 1214, min oversettelse).

Sofies følelser for Kold utvikler seg til et dypere nivå enn barnslig forelskelse. De to tilbringer mer tid med hverandre og knytter et dypt bånd gjennom felles interesser og gjensidige, dog gjemt for hverandre, kjærlighetsfølelser. Også hos Silje utvikler følelsene hun har over den mannlige hovedkarakteren Tengel. Og i likhet med Sofie starter Siljes følelser ovenfor ham med avsky. Men etter hvert som romanens handling trer frem og Silje utvikler en mer voksen psykologi forandrer denne avskyen seg til følelser om kjærlighet og attrå.

Sofie og Silje som typer

Jeg mener også at det er ulike tegn som kan peke på at både Sofie og Silje kan bli sett på som typer. Denne typen mener jeg kan peke på en intertekstualitet da den er framtrædende i nyere romantiske romaner. Selv om jeg mener at Sofie og Silje har vist psykologisk indre vekst, er deres vesen fortsatt grunnet i det faktum at de er kvinner i en romantisk roman. Jeg vil påstå at kvinnen i slik litteratur ofte er typifisert som den skjøre parten som søker veiledning, støtte og ikke minst kjærlighet fra den mannlige motpart. «An influential analysis of the reasons why many women enjoy romantic fiction argued that it provided an escapist fantasy pleasure [...] often with the fictional heroes providing attention and nurturing for the heroines» (Thelwall, 2017, s. 1214-1215). En slik typifisering av kvinner og menn mener jeg er til stede i *Amtmannens døtre* og *Sagaen om Isfolket – Trollbundet*.

En flat person, eller type, blir til kontrast fra en rund person uforandret i løpet av en fortelling (Andersen, 2020, s. 43). Typer blir også kjennetegnet ved at de representerer universelle menneskelige trekk, og at de har ett dominerende særtrekk (Helland & Wærp, 2020, s. 107).

En av de indre konfliktene som Sofie innehar gjennom hele romanen er tanken om ekteskap. To av Sofies eldre søstre har blitt giftet bort i et fornuftsekteskap og moren hennes forebygger det hun kaller «romangriller» i hennes resterende døtre. Dette regimentet og ideen om et fornuftsekteskap er blitt en del av Sofies syn på kjærlighet og ender til slutt opp med å seire over et ekteskap basert på vennskap og kjærlighet i

Amtmannens døtres slutt. Til tross for at Sofie har latt seg selv føle på kjærlighet velger hun til slutt å følge i sine søstres fotspor. Dette mener jeg er den største delen av karaktertrekk hos Sofie som gjør at hun kan bli kalt en type. Til tross for hennes psykologiske forandring er særtrekket, tanken om at kjærlighet kun er fantasi, den avgjørende faktoren for hennes karakter og romanens avslutning.

Siljes transformasjon fra barn til kvinne er hovedpunktet for at hun etter min mening kan bli klassifisert som type. Hennes tanker, og drømmer om attrå er en stor del av hennes karaktertrekk og fører også romanens handlingsforløp. Dette mener jeg kan bli sett på som et særdeles dominerende særtrekk hos Silje, og i andre kvinnelige hovedkarakterer i nyere romantiske romaner da disse romantiske romanene har ofte innslag av seksuelle forhold (Modleksi, 2008, referert i Thelwall, 2017, s. 1215).

Sofie og Silje er begge unge kvinner som blir forelsket i eldre menn. Disse mannlige hovedkarakterene har en rolle som veileder og lærer for de kvinnelige hovedkarakterene. Denne rollen mener jeg allerede kan peke på hvordan kvinnen på en måte er underlagt mannen. Kold er Sofies lærer som barn, og fortsetter denne rollen etter hennes opphold i Danmark ved å stimulere hennes intellekt med samtaler om filosofi og bøker. Passivt passer han også på å kultivere tanken av sann kjærlighet i Sofie. Tengel er også Siljes veileder. Det er han som hjelper henne med medisinske utfordringer, et stabilt hjem og gir henne støtte og positiv forsterkning når hun er usikker på de nye følelsene som rammer henne som ung kvinne. Kvinnene i romanene legger sine bekymringer og søker støtte hos mennene, som jeg mener kan peke på virkelighetsflukten som nyere romantiske romaner tilbyr. Jeg mener også at denne likheten mellom de to romanene kan peke på intertekstualitet, da hovedkarakterene, både kvinnelige og mannlige har samme rolle ovenfor hverandre. Denne rollen som Collett produserte i *Amtmannens døtre*, mener jeg kan bli sett på som et slags mønster i Kristevas tekstrom som er blitt tatt i bruk av Sandemo og moderne romantisk trivallitteratur.

Både som individualiserte personer og typer mener jeg at de to kvinnelige hovedkarakterer viser likhet. Denne likheten mener jeg kan peke på en eksplisitt intertekstualitet. Da disse karaktertrekkene ikke bare kan speiles fra Sofie til Silje, men kan også bli funnet i kvinnelige hovedkarakterer i sjangrene romantikk og trivallitteratur.

Rammer og Triangler – Plot og handlingsforløp

For å forklare hvordan handlingsforløpet i romanene utspiller seg vil jeg bruke Freytags pyramide, en modell som blir brukt i dramateori. Denne modellen krever et handlingsbasert plot med en tydelig start, spenningsmessig stigning og fallende slutt

(Helland & Wærp, 2020, s. 67, 69). Innenfor pyramiden bygges et handlingsforløp opp gjennom at en konflikt blir presentert og tydeliggjort før et klimaks nåes og spenningen senkes før en handlingsslutt (s. 68, 69, 70).

Et plot er en fortellings design og intensjon, det som former en fortelling og gir retning og mening for leseren (Helland & Wærp, 2020, s. 62-63). Jeg mener at det er en framtreddende likhet i plotet ved *Amtmannens døtre* og *Sagaen om Isfolket – Trollbundet*. Romanene følger samme handlingsforløp og «plot-punk»: en kvinne og mann i et vanskelig forhold før en gryende kjærlighet blir realisert mellom dem etter et klimaks. Freytags pyramide og plotbegrepet blir relevant for Kristevas konsept om tekststrømmet, hvor allerede etablerte mønstre fra tidligere tekster blir tatt i bruk ved produksjonen av nye tekster. Det er slike mønstre jeg mener er til stede i mine to valgte romaners plot og handlingsforløp.

Innledning

Innledningen presenterer hovedkonflikten for den kommende historiens plot og handlingsforløp (Helland & Wærp, 2020, s. 68). Jeg mener at *Amtmannens døtre* og *Sagaen om Isfolket – Trollbundet* setter opp innledningen som en presentasjon av karakterlisten og fortellingens handlingssentrum, der fortellingens hendelser foregår (Andersen, 2020, s. 35). I *Amtmannens døtre* møter leseren den mannlige hovedkarakteren Kold, på reise til sin nye stilling hos Amtmannen. Ved Amtmannens bosted, som er kjerne for romanens handling blir de resterende aktørene presentert, og ikke minst den kvinnelige hovedkarakteren Sofie.

I likhet mener jeg at *Sagaen om Isfolket – Trollbundet* følger samme mønster som *Amtmannens døtres* innledning. Den kvinnelige hovedkarakteren Silje reiser fra det pestbesmittede Trondheim hvor hun møter den mannlige hovedkarakteren Tengsel og andre aktører som blir sentrale senere i handlingsforløpet. Etter introduksjonen reiser de til fortellingens første konkrete sted som er scene for den stigende handlingen. Som jeg nevnte i forrige delkapittel mener jeg at temaet kjærlighet er den viktigste delen av romanenes plot. Dette blir også introdusert i innledningen og er etter min mening fortellingens «hovedkonflikt». Det er denne tematikken og «hovedkonflikten» som jeg mener former resten av fortellingenes handlingsforløp. Den gryende forelskelsen mellom de mannlige og kvinnelige hovedkarakterene starter her og vokser gradvis til kjærlighet i takt med spenningsstigningen i romanene.

Stigning

Den nevnte indre konflikten om kjærlighet starter i denne stigningen med en gryende forelskelse. Hos Silje begynner den først som en forelskelse ovenfor en annen karakter enn den mannlige hovedkarakteren, Hemming som hun først møter før han skal bli

torturert og henrettet av Trondheims lovmenn. Men denne kjærligheten er bare overfladisk, Silje fokuserer kun på det ytre hos Hemming, en slags førstegangsforelskelse. En slik forelskelse på det ytre planet kan også speiles i Sofies første møte med Georg Kold, den mannlige hovedkarakteren i *Amtmannens døtre*. «Caspers reiste, og nå skulle Kold komme. Jeg hatet ham alt før jeg hadde sett ham. Da han første gang satt ved bordet, ble jeg forundret over å se hvor ung og pen han var» (Collett, 1845/2006, s. 102). En slik overfladisk forelskelse ovenfor det mannlige kjønn mener jeg viser en barnslig mentalitet, men etter hvert som handlingsforløpet fortsetter og spenningen stiger mener jeg at vil leseren legge merke til en vekst hos de to kvinnelige hovedkarakterene.

Romanenes «hovedkonflikt» og tema om romantikk blir også mer innskjerpet i stigningen og hovedkarakterene søker mot hverandre og utforsker den gryende kjærligheten de føler for hverandre.

Klimaks

Den nevnte stigningen og spenningsmomentet fører til et klimaks eller høydepunkt. I de to romanene mener jeg det er sterke tegn til en eksplisitt intertekstualitet, altså det som Aamotsbakken og Knudsen (2020) referer som en veldig synlig intertekstualitet og likhet (s. 74). Jeg mener dette kommer til syne med måten de to romanene håndterer det jeg mener er klimaksene i deres respektive fortellinger.

Det jeg mener er klimakset i *Amtmannens døtre* skjer når bi-karakteren Lorenz Brandt fanger den kvinnelige hovedkarakteren Sofie ved grotten, alkoholisert og desperat etter Sofies hånd i ekteskap. Sofie flykter av ren frykt og instinkt, mens Brandt jager etter henne. Denne jakten blir stanset når Kold, romanens mannlige hovedkarakter kommer til unnsetning. «De kysset hverandre, de klynget seg til hverandre i en så lidenskapelig angst, som om de ante dette øyeblikkets bittersøte betydning for hele livet ...» (Collett, 1855/2006, s. 192)

Innledningen og stigningen i løpet av romanen har nå nådd et høydepunkt. Konflikten og usikkerheten om hovedkarakterenes kjærlighet og følelser til hverandre som har rådet tematikken i handlingsforløpet har nå fått et utslag. De åpner opp for sine følelser og finner hverandre.

En liknende traumatisk opplevelse mener jeg også er klimakset i *Sagaen om Isfolket – Trollbundet*. Silje, den kvinnelige hovedkarakteren blir iakttatt av unggutter som trolig har voldtekt på tankene. Den store forskjellen mellom angrepet på Sofie og Silje er at Silje tar hånd om situasjonen selv uten hjelp fra den mannlige hovedkarakteren. All oppbygging fra innledningen og stigningen i romanen mener jeg når sitt høydepunkt på dette punktet.

Igjen og igjen kysset han [Tengel] henne [Silje], sultent som den ensomme mann han hadde vært, svimlende besettende – og så kjærlighetsfylt at Silje bare tok imot i en slags lykkerus hvor alt svaiet, svedde og gynget omkring henne, som om hun ble båret på myke skyer av kjærlighet. (Sandemo, 1982/2004, s. 192)

I likhet til *Amtmannens døtre* har den indre konflikten om kjærlighetsfølelsene karakterene har over hverandre fått et utslag. De to hovedkarakterene løser endelig opp i fortellingens hovedkonflikt, nemlig deres egne indre konflikter om følelsene de har for hverandre. Dette klimakset mener jeg kan bli speilet med Thelwalls (2017) påstand om kjennetegn for moderne romantiske romaner, en lykke etter avklarte misforståelser (s. 1214). Collets mønster er ikke bare brukt i Sandemos romaner, men er også et gjenkjennelig mønster for trivallitteratur.

Fall

Romanenes handlingsforløp har hatt en stigende spenningsutvikling og nådd det nevnte klimakset. Etter dette toppunktet faller pyramiden ned igjen i et spenningsfall som leder mot bunnen av pyramiden og slutten av romanene. Jeg mener at romanene begynner her å differere fra hverandre. Fallet mot avslutningen peker på to forskjellige slutter, en lykkelig slutt og en ulykkelig slutt.

I *Sagaen om Isfolket – Trollbundet* viser etter min mening klare forbindelser av kjennetegn for moderne romantiske romaner: en lykkelig slutt etter misforståelser har blitt avklart mellom hovedpersonene (Thelwall, 2017, s. 1214, min oversettelse). Misforståelsen her mener jeg er den nevnte konflikten, altså karakterenes følelser ovenfor hverandre som nå er virkeliggjort. Silje og Tengal har funnet hverandre, både mentalt og kroppslig og fullbyrder deres kjærlighet ved å lage barn.

Til kontrast mener jeg at *Amtmannens døtre* leder fallet mot en ulykkelig slutt. Etter Sofie og Kold har løsnet opp i romanens hovedkonflikt, deres følelser for hverandre, bestemmer de seg for å bli et par. Men et uventet besøk fra bi-karakteren Müller setter en stopper for en lykkelig slutt for hovedkarakterene. Etter press fra Müller av at Kold heller burde fokusere på karriere enn Sofie og forelskelsen utbryter Kold at han ikke elsker Sofie. «Men forstå da! Jeg elsker henne ikke. Det er intet, intet mellom oss» (Collett, 1855/2006, s. 199). Uvisst for Kold og Müller har Sofie hørt på deres samtale og tror nå misforstått at Kold ikke elsker henne. Senere kommer Müller og Sofie i samtale hvor Sofie enda en gang misforstår. «Samtalen med Müller [...] gav hennes hjerte dødsstøtet. Hennes følelse for Kold hadde veket plass for en dyp skrekk. Nå gjaldt det bare å reise muren som skulle skille dem» (Collett, 1855/2006, s. 215). Sofie viser her et av sine dominerende særtrekk, usikkerhet om kjærlighet og ekteskap. På grunn av hennes motvilje til å undersøke nærmere hva sannheten om kjærligheten mellom henne

og Kold egentlig er og heller gå tilbake til tanker hun er vant med bryter hun opp med Kold.

Avslutning – Katastrofe og løsning

På bunnen av Freytags pyramide speilvendt fra innledning er avslutningen, i modellen er den kalt katastrofe. Begrepet katastrofe er et rent teknisk begrep og er ikke synonymt med død og ulykke. Det assosieres heller med det tragiske dramaets slutt hvor sentrale personer ofte dør. Begrepet løsning er en mer generell og inklusiv term i forhold til katastrofe (Helland & Wærp, 2020, s. 68-69).

Likheten mellom de to romanene har etter min mening vært framtrødende i deres plot, karakterer og handlingsforløp, som jeg har vist ved hjelp av Freytags pyramide. Det er først i avslutningen sjangeren trivallitteratur og Sandemos roman gjør en vending fra Collets mønster.

Sofie går frem med et fornuftsekteskap etter hun og Kold faller fra hverandre i kjærligheten. Før Sofies bryllup trygler Kold henne om å ta ham tilbake, men Sofie har bestemt seg. Som datter, kvinne og fremtidig hustru har hun tatt følelser av kjærlighet til side for et stabilt liv for både henne og familien. Men likevel avsluttes romanen med et håp om Sofies lykke. Fortelleren peker tilbake på romanens handlingsforløp og meddeler at Sofies erfaringer har hatt en positiv virkning på henne. Vi som lesere får en stille bekreftelse at fremtiden hennes virker lys, og at dette kan virke lindrende på oss.

Til kontrast så får Silje sin kjærlighet fullbyrdet i ekteskap med Tengel. Romanen avsluttes med en lang og farlig forløsning. Silje kjemper for både hennes eget og barnets liv i den vanskelige fødselen, men seirer til slutt over døden og setter nytt liv ut i verden. Bi-karakteren Hanna ser også inn i fremtiden og ser det store slektstreet som romanserien *Sagaen om Isfolket* vil omhandle.

Romanene har kontrasterende avslutninger med en lykkelig og ulykkelig slutt. Dette mener jeg er grunnet tiden romanene ble skrevet og samfunnet rundt. Collett skrev *Amtmannens døtre* i 1844-45, en periode i litteraturhistorien som senere har fått periodebetegnelsen realismen, som forteller om bestemte fortolkninger av tilværelsens omstendigheter og muligheter (Andersen, 2012, s. 209-210). På sin side skrev Sandemo *Sagaen om Isfolket – Trollbundet* på 1980-tallet og mer forbundet til trivallitteratur.

Reflektering og konklusjon

En av hovedtankene bak intertekstualitet er at en ikke kan være helt original, at en låner mønster fra allerede produserte tekster (Aamotsbakken & Knudsen, 2011, s. 74). Jeg mener at jeg har klart å vise fram dette konseptet i denne oppgaven ved å sammenligne

karakterer og, plot og handlingsforløp. Som jeg har vist speiler de to romanene opp mot hverandre og følger etter min mening samme mønster. Karaktertrekk som var til stede i *Amtmannens døtre* er til stede i *Sagaen om Isfolket – Trollbundet* og som type i kvinnelige karakterer i moderne romantiske romaner. Plot og handlingsforløpet er også speilet og blitt et mønster for moderne romantiske romaner, med unntak av en lykkelig slutt istedenfor en ulykkelig slutt.

Jeg mener at jeg har klart å vise at det er sterke tegn på intertekstualitet mellom romanene oppgaven omhandler. I punktene jeg har undersøkt mener jeg at en kan se intertekstualitetsbegrepet og teorien bli brukt. Collets mønster, med karakterer og handlingsforløp går igjen i Sandemos roman. Jeg mener at jeg har påvist intertekstualitet mellom de to kvinnelige hovedkarakterene ved å analysere dem som runde personer, og hvordan de viser tegn til å bli klassifisert som typer. Likheten mellom de to mener jeg kan vise hvordan karakteren Sofie har blitt et mønster for Silje, både som rund person og type. Denne karaktertypen har blitt en ramme i tekstrommet som blir brukt når en produserer nye kvinnelige karakterer i moderne romantisk trivallitteratur.

Min gjennomgåelse av romanenes handlingsforløp og plot-punkt mener jeg også viser klare tegn på intertekstualitet. Som jeg har vist har romanene nesten identiske handlingsforløp og plot. Dette plotet og handlingsforløpet mener jeg også har blitt som en slags fasit for romantiske romaner: Mann og kvinne i et vanskelig forhold som finner hverandre etter en misforståelse blir oppklart (Thelwall, 2017, s. 1214, min oversettelse). Jeg mener at denne fasiten kan bli klassifisert som en ramme i tekstrommet, som blir tatt i bruk for å produsere nye tekster.

Denne oppgaven mener jeg har vist at intertekstualitet er en reel teori som spenner litterære epoker, samfunnsendringer og sjangre. Jeg mener at intertekstualiteten vist i denne oppgaven kan åpne for en dypere forståelse av trivallitteratur sjangeren, at den ikke bare er en form for masseprodusert eskapisme, men ett tema for seriøs forskning.

En mulighet for videre forskning

Jeg har valgt å fokusere på de kvinnelige hovedkarakterene og handlingsforløpet i romanene. Men jeg mener likevel at det er fortsatt klare tegn av intertekstualitet i flere andre elementer i romanene. Slik som likhetene mellom bi-karakterene Charlotte og Amalie, Brandt og Maler Benedikt og flere plot-punkt som er etter min mening en ren speiling fra *Amtmannens døtre* på Sandemo sin side. Ikke minst er temaet om kjærlighet versus fornufteskap et av hovedtemaene i begge romanene.

Mine to valgte romaner er skrevet 217 år fra hverandre, men viser fortsatt likheter. Og grunnet dette mener jeg at denne oppgaven kan vise hvordan store litterære verk kan ha

effekt på litteratur som kommer etter dem. Jeg mener at jeg har klart og påvist dette mellom *Amtmannens døtre* og *Sagaen om Isfolket – Trollbundet* ved hjelp av teorien om intertekstualitet. Som en metafor for denne påstanden vil jeg vise tilbake til Sussure og tegnet. Tegnet er en tosidet mynt med signifikant og signifikat, lydbilde og mening (Simandan, 2012, s. 18-19). Romanene har forskjellige lydbilder som språk, tidsepoke og samfunn. Men på den andre siden har de samme mening: de har samme tematikk, karakterer og handlingsforløp.

Intertekstualiteten jeg har vist mellom de to romanene mener jeg er til stede i triviallitteraturen og romantiske romaner som sjangrer og kan bli forsket videre på. Et interessant spørsmål som kan stilles, etter min mening er, hvorfor triviallitteratur beregnes som lav kultur når de viser klare tegn til samme formler som blir brukt i klassiske litterære verker?

Triviallitteratur spenner flere tematikker, karakterer, formler, aldre og kjønn og jeg mener at det er flere innganger for videre forskning av sjangeren. Selv om triviallitteratur er masseprodusert og sett på som en form for eskapisme (Barra, 2014; Zunshine, 2006 referert i Thelwall, 2017, s. 1214) mener jeg at en kan forske på dem i flere ulike litteraturteoretiske lupen. Intertekstualitet er bare etter min mening bare en av lupene triviallitteratur kan bli forsket under. Jeg mener at det er mulig å se på denne type litteratur under for eksempel feministisk litteraturteori, da de fleste moderne romantiske romaner er skrevet av kvinner, for kvinner (Thelwall, 2017, s. 1214)

Referanser

- Aamotsbakken, B., & Knudsen, S. V. (2011). Intertekstualitet. I *Å tenkte teori: om leseteorier og lesing* (s. 64-84). Oslo: Gyldendal.
- Andersen, P. T. (2012). 1800-tallet. Andre del. I P. T. Andersen, *Norsk litteraturhistorie* (2. utg., s. 199-325). Universitetsforlaget.
- Andersen, P. T. (2020). Fortellerkunstens elementer. I P. T. Andersen, G. Mose, & T. Norheim (Red.), *Litterær analyse: En innføring* (s. 27-55). Oslo: Pax forlag.
- Aslaksen, K. (2019, Mai). Romanens virkningskraft. Mottakelsen av Amtmandens Døttre 1854-1855. *Edda*, s. 127-141.
- Bø, G. (1994). *Margit Sandemo*. AL Biblioteksentralen.
- Collett, C. (2006). *Amtmannens døtre*. (W. Dahl, Overs.) Vigmostad & Bjørke AS. Opprinnelig utgitt 1854-1855
- Helland, F., & Wærp, L. P. (2020). Dramatis personae - de dramatiske personene. I F. Helland, & L. P. Wærp, *Å lese drama - Innføring i teori og analyse* (2. utg., s. 103-136). Universitetsforlaget.
- Helland, F., & Wærp, L. P. (2020). Handling og tilstand. I F. Helland, & L. P. Wærp, *Å lese drama - Innføring i teori og analyse* (2. utg., s. 55-81). Universitetsforlaget.
- Linneberg, A. (1988). Problemer i Rockens Poetikk; Masselyrikk fra Renessansen til Ray Davies. I O. M. Mæland (Red.), *Mellom tekst og tekst: Intertekstuelle lesninger* (s. 71-96). Oslo: Landslaget for norskundervisning (LNU) & J. W. Cappelens Forlag AS.
- Sandemo, M. (2004). *Sagaen om isfolket 1: Trollbundet; Heksejakten*. (L. Galaasen, B. Meidell, & M. Lien, Overs.) Bladkompaniet. Opprinnelig utgitt 1982
- Senje, S. (2013). *Biografen om Camilla Collett: Stemmen fra "de stummes leir"* (2. utg.). Gyldendal Norsk Forlag AS - Gyldendal Barn & Ungdom .
- Simandan, V. M. (2013). Intertextuality. I V. M. Simandan, *The matrix and the alice books*. (s. 13-34)Voicu Mihnea Simandan. Hentet fra <https://www.amazon.com/dp/B00C696N9U>
- Skarpnes, E. (1974). Triviallitteratur med definert målgruppe: en ideologikritisk vurdering av noveller fra ukeblad for kvinner og menn [Hovedoppgave i norsk til historisk-filosofisk embetseksamen]. Universitetet i Trondheim NLHT.
- Thelwall, M. (2017). Book Genre and Author Gender: Romance>ParanormalRomance to Autobiography>Memoir. *Journal of the Association for Information Science and Technology*, 68(5), s. 1212-1223. doi:<https://doi.org/10.1002/asi.23768>

